

Pædagogisk læreplan for

Enghaveskolens Børnehave

Odense 2020

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Indhold

Hvem er vi?	4
Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan	5
Pædagogisk grundlag	7
Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber	8
Pædagogisk Læringsmiljø	13
Samarbejde med forældre om børns læring	14
Børn i udsatte positioner	16
Sammenhæng til børnehaveklassen	17
Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan	20
Inddragelse af lokalsamfundet	20
Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	20
De seks læreplanstemaer	22
Alsidig personlig udvikling	22
Social udvikling	24
Kommunikation og sprog	26
Krop, sanser og bevægelse	27
Natur, udeliv og science	30
Kultur, æstetik og fællesskab	32
Evalueringskultur	33

Styrket pædagogisk læreplan for Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave, Odense Kommune

Som led i at styrke kvaliteten i dagtilbud blev det en del af Dagtilbudsaftalen "stærke Dagtilbud alle skal med i fællesskabet" (2017) besluttet, at der skulle udarbejdes en ny lovmæssig ramme for arbejdet med pædagogisk læreplan i Dagtilbud. De nye regler blev vedtaget i folketinget i maj 2018.

Ændringen tager udgangspunkt i en mastergruppe og seks arbejdsgrupper. De nye regler er dermed skabt på ryggen af Master for en ny styrket pædagogisk læreplan.

Denne publikation er Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehaves lokale pædagogiske læreplan udarbejdet på baggrund af dagtilbudsloven og skabelon for Styrket pædagogisk læreplan for Dagtilbud i Odense Kommune.

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for det pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse, hvor legen er grundlæggende, og børneperspektivet er tydeligt. Læreplanen giver en ramme til at arbejde systematisk med at planlægge, følge op på og videreudvikle kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø i forhold til børnehavens børn og børnegrupper.

Indenfor de krav, der følger af dagtilbudsloven, er vores Styrket pædagogiske læreplan et dynamisk dokument, som peger fremad, og som vi gerne vil bruge aktivt i den løbende udvikling af den pædagogiske kvalitet og vores specialpædagogiske praksis med børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelser (Primært børn med diagnoser inden for det autistiske spektrum).

Hvem er vi?

Mission for dagtilbud i Odense Kommune

- At kunne tilbyde alle børn et dagtilbud.
- At skabe høj kvalitetstilbud, som er udviklende for alle børn.

Vision for dagtilbud i Odense Kommune

- Dagtilbuddene i Odense Kommune tilbyder inkluderende og legende udviklings- og Børnemiljøer, som alle børn profiterer af.
- Alle børn og forældre møder og er i dialog med medarbejdere og ledere, som er fagligt kompetente, reflekterende, anerkendende og innovative.

Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave

Enghaveskolen er beliggende i Odense V. i et roligt og naturskønt område. Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave er en integreret enhed, som består af hhv. en specialbørnehave for børn i alderen 2-6 år og en specialskole for elever i alderen 6-18 år - primært omfattende målgruppen inden for det autistiske spektrum. Pr. 1. august 2020 er der i skoledelen indskrevet 113 elever fordelt i 11 klasser. Enghaveskolens børnehave er normeret til 36 børn som er fordelt i 3 børnehavegrupper, der hver er opdelt i to stuer á 6 børn. Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave har fælles administration og samdrift – ledelse, sekretariat og teknisk service.

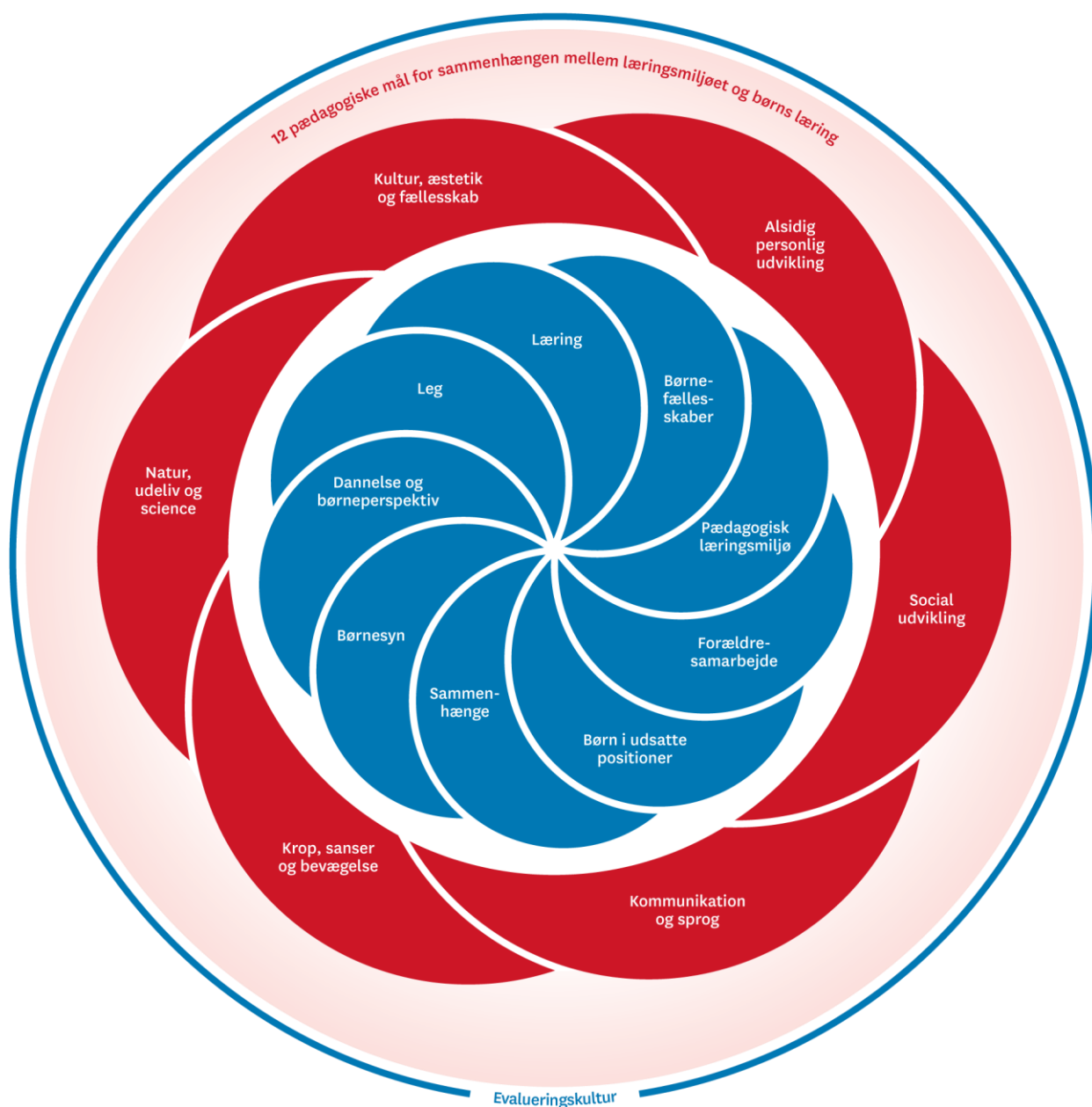
- Børnehavens åbningstid er fra 7.00-16.00
- Undervisningen i skolen foregår fra kl. 8.30 - 15.00.
- Der tilbydes pasningsmoduler fra kl. 7.00 - 8.30 og fra kl. 15.00 - 16.00.

I hverdagen tages afsæt i et fælles værdigrundlag og et etisk kodeks. Der arbejdes med udgangspunkt i konfliktforebyggelse (Low arousal) og med en TEACCH-inspireret pædagogik. Vi har viden og indsigt og tilbyder vidtgående specialundervisning og -pædagogik for børn og elever med gennemgribende udviklingsforstyrrelser, primært med diagnoser inden for det autistiske spektrum.

Skolen er opdelt i tre miljøer, to børnemiljøer og et ungemiljø. Ungemiljøet består af skolens ældste klasser. Det ene børnemiljø består af mellemklassetrin samt funktionsgrupper, mens det andet børnemiljø består af børnehave, børnehaveklasse og en indskolingsklasse. Skolens pædagogiske personale omfatter lærere, pædagoger og pædagogmedhjælpere. Børnehavens personale udgøres af pædagoger. I skoledelens børne- og ungemiljø arbejdes der i henhold til folkeskoleloven samt den vejledende lokale læseplan for vidtgående specialundervisning og en specifik udarbejdet læringsplan målrettet målgruppen. I børnehaven og børnehaveklassen/indskolingsmiljøet tages der udgangspunkt i Styrket pædagogisk læreplan og en specifik udarbejdet læringsplan målrettet målgruppen inden for samme ramme, men med differentierede temaer i henhold til lovgivningen.

Vi arbejder med børn/elever ud fra en grundlæggende viden om Lorna Wings Triade (Lorna Gladys Wing, OBE FRCPsych) samt børnenes udfordringer indenfor sanseintegration og motorik. Wings triade beskriver de udfordringer, som en diagnose indenfor autismespektrumsforstyrrelser giver børnene. Vanskeligheder indenfor kommunikation, socialt samspil/forståelse og forestillingsevne som ofte viser et repetitivt og stereotypt adfærdsmønster.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold](#). Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen. På sidste side i skabelonen er der yderligere information om relevante inspirationsmaterialer.

TEACCH

Vi arbejder ud fra TEACCH filosofien (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children).

Med TEACCH tilgangen visualiseres dagen. Aktiviteter, opgaver og leg gøres mere overskueligt og hvert trin/opgave tydeliggøres og visualiseres. Det er med til at skabe overblik over dagen, give dagen struktur og forudsigelighed for barnet. Barnet kan fx have en tavle, der i kronologisk rækkefølge viser billeder af dagens aktiviteter. I nogle tilfælde kan det hjælpe barnet, at aktiviteterne kan tages af tavlen, når opgaven er udført/aktiviteter er overstået.

(kilde: Teoretisk forståelse til pædagogisk praksis ved Theo Peeters)

Low arousal

Vi arbejder konfliktforebyggende og -nedtrappende gennem en Low arousal tilgang.

Low Arousal er en tilgang, der forebygger og håndterer problemskabende adfærd. Metoden praktiseres ud fra en tænkning om at yde støtte og omsorg og søge at forhindre, at barnet bliver udsat for flere stimuli, end det kan rumme og håndtere og dermed undgå reaktioner som uro, forvirring, rastløshed og udadreagerende adfærd. Barnet skal gerne have en oplevelse af at blive hørt, set, forstået og mødt i situationer, som er svære at tackle. Dette kræver opmærksomhed på, at krav matcher barnets ressourcer og færdigheder, anerkendelse af barnet og at barnet bliver set i sine intentioner. Pædagoger er på forkant og "ser" vanskelige situationer for barnet og tager højde for dem.

(Kilde: En ikke-konfronterende tilgang til problemskabende adfærd ved Andrew McDonnell)

PECS

Vi arbejder med PECS - Picture Exchange Communication System - der styrker kommunikations- og sprogudvikling for mennesker med autisme.

Vi møder børnenes initiativer til kommunikation og sprog, og vi understøtter samt udvikler kommunikationen og sproget ved hjælp af både konkrete, fotos og PECS symboler.

Der arbejdes med en udveksling af billeder, som sikrer, at man interagerer med hinanden. Barnet lærer at bytte et symbol til noget de gerne vil have og at tage initiativer til samspil.

Metoden kan bruges i hverdagens forskellige aktiviteter både for at give mere struktur og for at bruge ordene relevant og meningsfuldt, fx i en maleaktivitet, hvor barnet har papir, og den voksne har maling og en pensel, som barnet kan bede om.

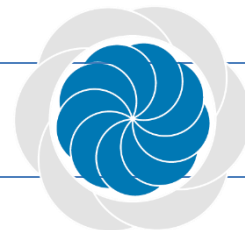
Bygger på ABA (Applied Behavior Analysis)

Forskningsstudier peger på, at PECS kan bidrage positivt til at udvikle kommunikationen generelt i forhold til børn og unge med autisme, der har kommunikationsvanskeligheder. På baggrund af træning og tillæring af PECS kan barnet eller den unge styrke sine kompetencer i at tage initiativ til at kommunikere, og udtrykke egne ønsker og behov overfor kommunikationspartneren gennem udveksling af billedkort. En af sidegevinsterne ved PECS er stimulering af et verbalt talesprog, der medfører større kompleksitet, nuance og længde i personens ytringer (Frost & Bondy, 2002).

Enghaveskolens Børnehave

Børnehaven er opdelt i 3 børnehavegrupper/teams, der igen er underopdelt i to stuer for hver gruppe. Sammensætningen af børnene sker ud fra deres individuelle ressourcer og behov samt ledige pladser i grupperne.

Børnehaven sigter mod at skabe en rød tråd mellem børnehave og hjem og videre i skolelivet samt at understøtte det enkelte barn til et liv med så høj grad af selvstændighed og selvhjulpethed som muligt.

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

”De centrale elementer er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trykt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaven.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.” Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 14

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Fælles pædagogisk grundlag i Dagtilbud i Odense Kommune

I Odense samarbejder vi om at ruste alle børn til at blive kompetente og aktive medborgere, uanset hvilke forudsætninger de hver især har.

Vi tager afsæt i et dansk barnesyn, hvor barndommen i sig selv er en betydningsfuld fase i livet. Og hvor leg, livsglæde og basal tryghed er vigtige kerneværdier. Alle børn skal opleve små og store sejre. Blandt andet ved at møde udfordringer af forskellig karakter, der fremmer børnenes kreative, musiske og skabende sider. Det er med til at give børnene en robusthed, så de bedre håndterer hverdagens konflikter og krav.

Gennem inspirerende læringsmiljøer og leg i fællesskaber motiverer vi børnene til at afsøge muligheder og grænser, som udvikler dem både mentalt, socialt og fysisk. Vi anerkender og respekterer børnenes spontane og selvorganiserede leg. Dermed får legen en betydelig plads i hverdagen, hvor vi er ansvarlige og opmærksomme på, hvordan legefællesskaberne blandt børnene udvikler sig.

Vi er ambitiøse i forhold til alle børns udvikling og læring, hvad enten de har særlige behov eller særlige talenter. Det betyder, at vi med afsæt i børns forskellige måder at lære på, arbejder med didaktiske metoder, som motiverer til læring.

Vi tilrettelægger inspirerende læringsmiljøer med høj faglig kvalitet, som understøtter og udfordrer alle børn optimalt i forhold til deres udviklingspotentialer og fremmer deres kreative og skabende virkelyst. Sammen skaber vi de bedst mulige organisatoriske rammer og læringsmiljøer, der gør at børnene oplever nærhed, trivsel, læring, udvikling og anerkendende relationer.

I Odense Kommune har vi udvalgt fire karaktertræk, der er særligt vigtige i børns dannelse: Vedholdenhed, nysgerrighed, mod og medmenneskelighed.

Ved at styrke de fire karaktertræk ved børnene, ruster vi dem til at stå på egne ben, udholde og mestre udfordringer, selv opdage og udforske nye løsninger, deltage aktivt i fællesskaber, etablere holdbare relationer og forholde sig kritisk og reflektivt til situationer.

Alle børn har styrker, er nysgerrige og interesserer sig for noget. Vi ser og anerkender alle børn, for det de er.

Enghaveskolen og Enghaveskolens Børnehave – Fælles pædagogisk praksis

Børnesyn

- Det at være barn har værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads til tid og ro til at være barn. Vi tager udgangspunkt i det holistiske menneskesyn, hvilket betyder, at vi har fokus på det enkelte barns ressourcer og potentialer. Personalet møder barnet/eleven med respekt og anerkendelse i et trygt læringsmiljø, der skal sikre de bedste muligheder for trivsel og udvikling og tilegnelse af nye færdigheder.
- Gennem TEACCH filosofien tages der pædagogisk udgangspunkt i barnets styrker. De fleste børn med en autismediagnose har ofte gode visuelle evner, god hukommelse og opmærksomhed på detaljen. Børnene har ofte nogle vanskeligheder og styrker tilfælles, men en gennemgribende

udviklingsforstyrrelse kan komme til udtryk på mange måder. "Har du mødt et barn med autisme har du mødt et barn med autisme".

Dannelse og børneperspektiv

- At skabe struktur, helhed og sammenhæng i børnenes/elevernes hverdag i børnehaven og på Eng-haveskolen. At børnene føler sig set, forstået og er aktivt deltagende samt medskabende af deres egen læring og udvikling indenfor de rammer, som de voksne har ansvaret for. Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og udvikling af en begyndende demokratisk forståelse.
- Fælles for flere af børnene er, at de har vanskeligheder i deres kommunikation og sprogudvikling. Der arbejdes med flere metoder for at understøtte sproglig udvikling, og muligheden for at udtrykke sig. Forskningsstudier peger på, at bl.a. PECS kan bidrage positivt til udvikling, og at barnet gennem træning og tillæring kan styrke sine kompetencer i at tage initiativ, kommunikere og give udtryk for egne ønsker og behov.

Leg

- Børneperspektivet, legen og en legende tilgang er grundlæggende for arbejdet i børnehaven/på skolen. Børns leg er grundlæggende for deres motivation samt deres sociale og personlige læring og udvikling. Legen har værdi i sig selv. Legen skaber glæde. Leg betyder både børns spontane leg på eget initiativ og præmisser. Den leg der igangsættes, rammesættes og understøttes af de voksne omkring børnene. Begge dele skal have plads i hverdagen, og vægtningen skal tilpasses det enkelte barn og børnegruppen således, at legen er hensigtsmæssig for både det enkelte barn og for den samlede børnegruppe.
- Retten til at lege gælder alle børn, men ikke alle børn har de samme muligheder for at lege. Legen optager en væsentlig del af det neurotypiske barns liv og legeudviklingen ses ofte i en social sammenhæng, hvor elementerne socialt samspil, kommunikation og forestillingsevne naturligt indgår. Børn med autismespektrumforstyrrelser leger også, men er i de sociale lege ofte udfordrede. I arbejdet med leg med børn med autisme har vi taget udgangspunkt i Legeprofessor Helle Marie Skovbjergs 4 legestemninger:

Den hengivne legestemning – bl.a karakteriseret som at være i øjeblikket, have fokus og koncentration, kroppen er stille eller bevæger sig sagte, diskret, indadvendt, søger sjældent inspiration udefra men holder sig til det, der er inden for rækkevidde, et ønske om gentagelse, om kontinuitet. Der er en stærk gentagelsesakt i legestemningen med et minimum af konflikt og strid.

Eksempler på hengiven leg i børnehaven:

- Mange af børnehavebørnene er i en hengiven legestemning, når de "dimser" med ting, sætter ting på række eller i system igen og igen.
- En dreng leger på gulvet ved at tager biler ud af en kasse og farvesortere dem. Når han er færdig med at sortere på den ene side, nærstuderer han det, og gør det samme på den modsatte side. Han bliver ikke forstyrret af andre, og hans leg varer ca. 20 min.
- Vi genkender det på stuen fx en dreng, der er i sin egen leg og leger en gentagelsespræget leg med tog i længere tid
- Hengivne legestemning ses i individuel leg og ofte med leg med biler, dukker, bygge duplo, leg med modellervoks, at male, bygger puslespil, leger med kugle bane mm.

Den højspændte legestemning – bl.a karakteriseret et sug i maven eller et sus gennem kroppen hvor man mærker sin krop og er spændt på mere. Fysiske aktiviteter som rutchelege, gyngetur, hop i trampolin der skaber en forventning om hurtig skift, og om noget kommer til at ske. Stemningen er ofte forbundet med

begejstring og bevægelse. Stemningen har en stærk gentagelsesakt med skift mellem det forudsigelige og det forventelige.

Eksempler på højspændte lege i børnehaven:

- Fangeleg, titte bøj, gyngelege, forventningslege som lille mus, kildelege, hoppe leg, leg med sæbebobler, balloner og bjørnen sover
- Svømning, ridning og motorik lege med børnene
- Lege på gyngen hvor den voksne tæller langsomt ned fra 3 for at trække spændingen og opnå øjenkontakt, inden gyngen slippes.
- En dreng opsøger fangeleg, da han er på gulvet og lege med den voksne. Han smiler frækt og løber væk og forventer, at den voksne fanger ham. Det kan han gøre igen og igen. Han griner hver gang, han løber væk, og når han bliver fanget igen.

Den optændte legestemning – bl.a. karakteriseret ved, at man er klar til at vise sig frem. Stemningen er i mange optrædelege, cirkuslege og danselege. Ofte har legen et publikum, eller børnene starter med at kigge på andre børn som publikum.

Eksempler på optændte lege i børnehaven:

- Denne leg ses ikke så tit i børnehaven, men der er små sekvenser, der minder lidt om fx når et barn leger i legekøkkenet og serverer noget mad for den voksne, eller en dreng der iagttager en anden dreng, og gør det samme, som han gør.
- Vi oplever det mere, når børnene gerne vil vise en ting eller noget frem. Nogle af børnene kan klæde sig ud og vise sig for den voksne.

Den euforiske legestemning – bl.a. karakteriseret ved det skøre, frække eller pjattede. Stemningen kan opstå ved, at man falder skørt, overrasker med pjat, fortæller vittigheder eller overrasker. Stemningen kan have noget manisk over sig og kan være svært at forstå for dem udenfor legen. Børn i den euforiske stemning søger konstant at overraske og er i høj grad rettet mod det sociale.

Eksempler på euforiske lege i børnehaven:

- Vi oplever legen i små øjeblikke. Det kan være i en god leg med en voksen, fx hvor den voksne kaster efterårsblade op i luften eller puster sæbebobler.
- Ofte ses et barn, der sidder alene og pludselig kan få et grineflip, måske pga. en indre film - det er ikke tydeligt for andre, hvad der grines af – dermed er det ikke socialt rettet.
- Nogle børn kan lave klovnelege, men legen virker indøvet eller tvangspræget mere end socialt rettet.
- kan opleves i forventningslege med den voksne fx kildeleg, fangeleg som i den højspændte legestemning.

I børnehaven starter arbejdet med den socialt rettede leg ofte med, at barnet leger alene, som det oftest har gjort længe derhjemme eller i tidligere institutioner, inden det starter i børnehaven hos os. Pædagogen arbejder systematisk og bevidst på at finde frem til barnets interesser og motivatorer for dernæst at kunne arbejde med en lille parallel leg sammen med den voksne.

Barnet skal ofte lege legen flere gange og næste step kan så være, at legen er en parallel sammen med et andet barn på stuen.

Læring

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål, udfordringer og ved at få ro til fordybelse og undersøgelse. Børn lærer ved at eksperimentere, afprøve og finde kreative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling af sociale interaktioner med andre børn og

de voksne. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig både som individ og i fællesskaber. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv, tage initiativer og til at gøre deres egne erfaringer. I børnehaven og på skolen arbejdes der med en individuelt tilrettelagt læringsplan, som skal sikre, at børnene/eleverne opnår øgede kompetencer og selvværd med udgangspunkt i deres forudsætninger som forberedelse til et voksenliv med en så høj grad af selvstændighed og livsduelighed som muligt.

Læringsmiljøet tilrettelægges individuelt, så det giver gode rammer for, at det enkelte barn med autismespektrumforstyrrelser kan føle sig tryk, kan finde ro, og få passende udfordringer (at skærme og skubbe barnet indenfor dets nærmeste udviklingszone). Der arbejdes med at udvikle barnets forudsætninger for at indgå i sociale fællesskaber. Der anvendes visualiserede strategier med hierarkiske delmål, som 'stiladserer' udviklingen og giver barnet en visualiseret forståelse af, hvad samspil og gensidighed med andre er (din tur – min tur, sjove aktiviteter som motiverer barnet til at søge fælles opmærksomhed og dele sine oplevelser med den voksne og senere hen med et andet barn / flere børn).

Eksempler fra hverdagen i børnehaven:

Børnene lærer bl.a. i vores strukturerede tværfaglige aktiviteter. Vi prøver at skabe rum for, at børnene kan finde hinanden i lege, oftest med en voksen som en rammesætter, der går foran som rollemodel, hvis børnene ikke selv kan. Når de tager initiativ til spontan social leg, får de lov til det – vi trækker os og observerer og er klar til at hjælpe dem ved udfordringer. Vi prøver at fremme læringen i de små naturlige hverdagssituationer som f.eks. at sige "hej" til hinanden, låne legetøj af hinanden, dele oplevelser, se hinanden, have små strukturerede fællesskaber, som fælles morgensang. Sørge for at lave en masse differentierede opgaver så de er tilpasset det enkelte barn. I garderoben kan det være at sætte sko på plads, hænge jakken op, snakke om vejret og hvilket tøj skal vi have på.

Motorik

Det ene barn laver en tunnel om til en hule, og de voksne lader børnene tage det initiativ og følger legen. Snakker med børnene undervejs og spørger ind til deres leg og får motorik, socialt samspil, forestillings-evne og medindflydelse med ind i legen. Ved at de voksne er fleksible, trænes børnenes fleksibilitet. På den måde kan de lære at acceptere små ændringer på sigt, som kan være meget svært for vores børn.

Førskolegruppe

Vi har en førskolegruppe, hvor de børn der er kommende skolebørn mødes og prøver nye ting af sammen som fx klippe, klistre, tegne og få øje på hinanden.

Sociale historier

Vi arbejder med sociale historier, som er visuelle opskrifter, der styrker børnene og senere kan hjælpe dem mod mere selvhjulpethed, fx at de kan blive i stand til at følge en opskrift på deres telefon, når de bliver ældre.

Børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem, vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i børnehaven/på skolen skal være værdsat og tilhøre en del af fællesskabet, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn. Derfor arbejder vi med tidlig og rettidig indsats og med at understøtte deltagelsesmuligheder for alle børn. Leg, læring, udvikling og dannelse sker i fællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. I hverdagen skal der hele tiden søges at skabe de bedste rammer for, at børnene kan indgå både i kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur.

Børnegruppen har alle en diagnose indenfor gennemgribende udviklingsforstyrrelser, hvilket indbefatter børn med Infantil autisme og med Atypisk autisme. Børnene har generelt forsinket udvikling og ujævn udviklingsprofil, hvor der ses store forskelle på, hvad de kan indenfor forskellige områder, og hvor den sproglige intelligens ofte er svagt udviklet. Dette giver dem vanskeligheder med at forstå og bruge øjenkontakt, kropssprog og lyde/ord/sætninger på en integreret måde, som er socialt rettet.

Mange børn med autismespektrumforstyrrelser anvender ekko-tale, hvor de gentager det, de bliver spurgt om i stedet for at opfatte spørgsmålet og svare på det. Mange børn interesserer sig tidligt for systemer

eksempelvis ses hos en del børn med autisme en særlig interesse for alfabetet og talrækken. Børn med autismspektrumforstyrrelser har en anderledes kognitiv funktion, idet de er mere tilbøjelige til at lægge mærke til detaljer i den fysiske verden og holder af, at der er 'orden' i disse detaljer. Deres tænkning er i højere grad end det ses hos typisk udviklede børn bundet til en konkret opfattelse af omverdenen, og af hvad der er på spil.

På baggrund af den detaljerede opfattelse og konkret bundne tænkning, er det vanskeligt for børn med autismspektrumforstyrrelser at danne sig et samlet overblik over dagen og over dagens rutiner og opgaver, hvilket resulterer i nedsat kognitiv fleksibilitet med modstand mod skift mellem aktiviteter. Da børn med autismspektrum forstyrrelser samtidig har meget svært ved den socialt rettede opmærksomhed og gensidighed, opdager de ikke alle de nuancerede sociale, kommunikative og sproglige cues, som børn med typisk udvikling opfatter. Disse grundlæggende vanskeligheder resulterer i, at børnene med autismspektrumforstyrrelser har store vanskeligheder ved at forstå de mange forskellige kontekster, vi alle indgår i hver dag. De kan lære at spille spil, hvor der er spilleregler, men har store vanskeligheder ved og er sene til at forstå og kunne indgå i forestillingsleg.

Børn med autismspektrumforstyrrelser udvikler ikke de kommunikative færdigheder og de grundlæggende sociale færdigheder - evnen til gensidighed i kontakt og samspil - på samme vis som typiske børn. Mange har vanskeligt ved at udholde øjenkontakt og nogen oplever det blot som forvirrende og meningsløst. Børn med autismspektrumforstyrrelser retter som oftest lettere deres interesse og motivation mod de ting, der omgiver dem end mod andre mennesker. Mange småbørn med autismspektrumforstyrrelser opdager ikke de andre børn omkring sig, eller de trækker sig væk fra dem, da de er 'uforståelige' og forstyrrende for dem. Mange børn med autismspektrumforstyrrelser har svært ved at følge sproglige anvisninger og har svært ved at opfatte voksnes hensigter, hvis vi kun taler med dem og bruger vores stemme og kropssprog. Børn med autismspektrumforstyrrelser har ofte svært ved at forstå, hvilke forventninger, der er til dem i de forskellige situationer / aktiviteter / kontekster, de indgår i – både i hverdagens skiftende aktiviteter, og når der skal ske noget uvant. De foretrækker ofte velkendte aktiviteter fremfor nye.

Børn med autismspektrumforstyrrelser indlærer derfor lettere gennem andre kanaler end børn med typisk udvikling gør, og de motiveres i højere grad af fysiske, konkrete aktiviteter end af isolerede socialt-kommunikative lege. Den visualiserede, strukturerede pædagogik med den visuelt understøttede kommunikation suppleret med en imødekomende og følelsesmæssigt regulerende tilgang danner grundlag for 'best practice' på området.

Kilde: Barnets personlighed og sociale kompetencer (Madsen, 2005)
Barnets erfaringer og kendskab til børnegruppens "fælles referencer" (Bundgaard & Gulløv, 2008)
Barnets præferencer og interesser (Kousholt & Testmann, 2017).

Derfor tages der hele tiden individuelle hensyn til børnenes/elevernes forskellige deltagelsesmuligheder. Fællesskaberne skal være betydningsfulde. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave vedvarende at skabe balancen mellem individ og fællesskab samt inddrage og motivere forældrene, så de er medansvarlige for at skabe fællesskaber for alle børn.

Eksempler fra hverdagen i børnehaven:

Vi giver børnene plads til spontan leg, men sætter rammerne fx tid og sted (afgrænsning) pga børnenes udfordringer - for de fleste med autismediagnoser har børnene behov for tydelige rammer i alle slags aktiviteter fx tydelig start og slut, hvor de skal være, hvor længe, hvad de skal bagefter osv. Strukturerede aktiviteter fx turtagning barn-barn, at skiftes, gymnastik, musikgrupper, ridning, svømning, dukkeleg, spille spil, morgensang, fælles aktiviteter som fx male. Vi udmønter ved at sammensætte børnene ud fra deres interesser og deres nærmeste udviklingszone.

Eks. dukkeleg

2 børn og 2 voksne deltager. Børnene sidder overfor hinanden og skal lege den samme leg. Legen er visualiseret i form af en lille bog, der konkret viser forløbet i legen fx give baby mad, skifte ble mm.

Eks spontan cykelleg

En gruppe drenge er glade for at cykle efter hinanden i haven. Vi har besluttet hvilken retning, de skal køre. Drengene er opmærksomme på hinanden, venter på hinanden, kigger på hinanden og griner sammen. De stopper op, tæller sammen og sætter i gang samtidigt. Pædagogerne er opmærksomme på, hvornår det er bedst at stoppe legen, mens den stadig er sjov og sætter en time-timer herefter. Uret er synligt for børnene, så de kan se, hvornår legen slutter.

Vi hjælper børnene til at indgå i inkluderende fællesskaber og skaber et miljø, der er struktureret og forudsigeligt. Vi vægter, at børnene bliver trygge og trives med at være i børnehaven, da det er vores grundsyn, at barnets trivsel er fundamentet for dets læring og udvikling.

Pædagogisk Læringsmiljø

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Fælles pædagogisk grundlag i Odense Kommune

Når vi tilrettelægger et pædagogisk læringsmiljø, har vi gennem hele dagen fokus på daglige rutiner, organisering og børnenes læring. Vi har et bredt pædagogisk blik for, at hverdagssituationerne bevidst benyttes som et centralt omdrejningspunkt for børnenes leg og læring gennem hele dagen.

Vi arbejder i fagprofessionelle læringsfællesskaber, hvor vi deler viden og refleksioner. Og vi evaluerer egen praksis som basis for vores faglige udvikling. Gennem professionelle læringsfællesskaber har vi mod til at forstyrre hinandens praksis, og vi har en grundlæggende vilje til at skabe forandring. Viden, refleksion og evaluering gør os i stand til at fokusere på sammenhængen mellem det aktuelle læringsmiljø og børnegruppens behov og udbytte. Den nye viden bruger vi til at justere læringsmiljøer og praksis.

Lokal praksis for Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave

Det pædagogiske læringsmiljø er til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen, til vi lukker ned sidst på eftermiddagen. Der er fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helhedssyn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden og faglig refleksion mellem kolleger og ledelse: Et lærings- og udviklingsmiljø, hvor børnene/eleverne føler sig trygge, og hvor de møder respekt og anerkendelse.

Læring ses som en livslang proces. Med udgangspunkt i den enkelte barns/elevs forudsætninger arbejder vi på at give mulighed for løbende udvikling.

Børne/elevgruppen har - på grund af koncentrations- og opmærksomhedsforstyrrelser - et stort behov for at kunne vælge fællesskabet til og fra. Vi tager individuelle hensyn til børnenes/elevernes forskelligheder. Vi har en del lyd- og støjfølsomme elever, der i perioder har behov for at kunne trække sig tilbage fra fællesskabet. Derfor er hver klasse/gruppe så vidt muligt inddelt i flere små læringsmiljøer. I det omfang, det er muligt, forsøger personalet at etablere individuelle lege/læringsforløb på tværs af børnegrupper og klasser. Det er kendetegnende for mennesker med autisme, at de har kommunikationsvanskeligheder, såvel implicit som eksplicit. Derfor lægges der stor vægt på at afhjælpe disse vanskeligheder via forskellige kommunikative metoder.

Eksempler på små læringsgrupper fra hverdagen i børnehaven:

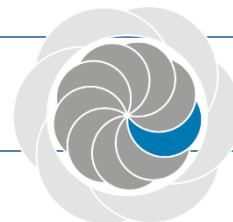
- Musikgruppe på tværs af børnehavegrupperne. Der vælges sange efter børnenes niveau. Børnene sidder på hver deres pude, og programmet hænger på væggen med billeder af sangene, så børnene kan se forløbet. Der er en fast start sang og en fast slutsang. Alle sange indeholder fagter og

bevægelser, så både børn med mere eller mindre sprog kan deltage. Fællessang har fokus på samarbejde, fælles rytmer/trommerytmer, rekvisitter som ærteposer, dyr og nisser.

- Der arbejdes med individuelle dagsskemaer/sekvenstavler for alle børn - tilpasset det enkelte barns behov. Lege og arbejdsmiljøer er afskærmede, og børnene har tid alene, med den voksne og i mindre fællesskaber i løbet af dagen.
- Der arbejdes med PECS for at understøtte sprogudviklingen hos børnene og støtte samspillet mellem barn og voksen.
- Tværfaglige grupper fx motorik forløb, leg og læringsgrupper som fx spillegruppe med turtagning, samlinger.
- Spisning hvor det at sidde sammen og at lære at spise er i fokus.
- Der er indlagte pauser for børnene, der kan give dem ro og skærme dem fra de andre børn, krav og give dem ro samt forberede dem på de fortsatte aktiviteter/lege resten af dagen.
- Der øves start og slut på aktiviteter ved brug af time timere.
- Fx et barn er blevet meget selvhjulpen i garderoben ved hjælp af visualisering. Når barnet kommer om morgenen, har han en sekvenstavle, hvor der står, hvad han skal og visuelle billeder, der viser, hvor hans ting skal være. Han kan nu selv tage jakke og sko af, hænge det på plads og gå ind med sin madpakke for derefter at gå til sit dagskema og selv finde ud af, hvad han så skal starte dagen med.

Dagen i børnehaven veksler mellem tværfaglige og pædagogiske aktiviteter, og der tages udgangspunkt i det enkelte barns ressourcer, interesser og behov. Dagen tilrettelægges så børnene oplever en sammenhængende og struktureret børnehavedag i et trykt miljø.

Samarbejde med forældre om børns læring

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Ambitioner og fælles forpligtelse i Odense Kommune

I Odense Kommune er alle forældre i løbende dialog med medarbejdere og ledere i dagtilbud om, hvordan man i fællesskab kan fremme børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse.

Definition

Begrebet forældresamarbejde er i Odense Kommunes dagtilbud erstattet af: Samarbejde mellem forældre og dagtilbud.

Det skaber nye perspektiver og fokuserer det fælles ansvar i samarbejdet mellem forældre og dagtilbud.

Ledere og medarbejdere har fortsat det overordnede ansvar for at involvere forældrene ved at invitere til samarbejde.

Fælles pædagogisk grundlag i Odense Kommune

Vi støtter forældre i at være grundsten i deres barns liv.

Vi forventer, at alle forældre involverer sig aktivt i deres barns udvikling, og vi giver dem mulighed for at tage et afgørende medansvar. Vi sørger for, at forældrene kender deres indflydelse på dannelsen af gode børnefællesskaber, hvor alle børn samt børnegruppen som helhed er ligeværdige deltagere.

Forældre er de vigtigste personer i ethvert barns liv, og det er forældrene, der har det primære ansvar for deres barns opvækst.

Forældrene er f.eks. nøglepersoner i deres barns sprogudvikling. Vi går derfor i dialog med forældrene om, hvordan de kan understøtte barnets sproglige udvikling.

Lokal praksis i Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave

- Samarbejdet med forældre om børns læring

Et godt samarbejde med forældre er en af de vigtigste faktorer for at fremme børns trivsel, udvikling og læring. Pædagoger og forældre har hver især en unik viden om barnet, som det gavner barnet, at de deler. Ved at være forstående og nysgerrige på, hvad der er vigtigt for barnet og kan være motiverende i barnets hverdag understøttes trivsel og læring.

Det er vigtigt, at de succeser og udfordringer, som barnet har derhjemme eller i børnehaven/skolen, er noget man i fællesskab er opmærksomme på og deler viden om, da det er med til at skabe en sammenhængende hverdag for barnet.

I Enghaveskolens børnehave arbejdes der ud fra at både forældre, medarbejdere og ledelse har et ansvar for at samarbejde om børnenes trivsel og læring på tværs af børnehaven og hjem. Samarbejdet betyder, at forældrene har et ansvar for at holde sig orienteret om og bakke op om, arbejdet i børnehaven og bidrage med deres viden om deres barn samt at børnehaven har et ansvar for at lytte til forældrenes perspektiv, vejlede forældrene og dermed understøtte børnenes læring, trivsel, udvikling og dannelse i børnehaven med udgangspunkt i faglighed og autismespecifik viden. Børnehaven arbejder altid mod en respektfuld og tillidsfuld relation til barnet og barnets forældre og inddrager forældrenes viden om deres barn i deres faglige kontekst.

Forældre kan have særlige ønsker om mål for deres barns udvikling som renlighed, at barnet lærer at tale, at det kan cykle mm. Vi arbejder vedvarende efter barnets nærmeste udviklingszone og inddrager tværfaglige samarbejdspartnere som kan vejlede og guide ift. dette.

Vi oplever ofte forældre der lige har fået udrett deres barn når de visiteres til børnehaven. Dermed kan forældrene være i et følelsesmæssigt stadie af både lettelse, sorg og krise, og de vil navigere forskelligt ift. dette.

Samarbejde ved opstart i børnehaven:

Der arbejdes med at skabe en god kontakt, et kendskab og gensidig tillid inden opstart i børnehaven gennem besøg i hjemmet. Dernæst inviterer vi til et opstartsmøde i børnehaven inden barnets første dag. På opstartsmødet aftales en plan for indkøring og barnets første tid i børnehaven.

Der planlægges et opfølgende møde 3. måneder efter opstart med læringsmål for barnet.

Samarbejde i det daglige:

Dialogen mellem forældre og pædagoger på daglig basis foregår på flere måder, enten i hente/bringe situationer, gennem kontaktbog på Intra/i Aula og/eller gennem telefonisk kontakt. De daglige beskeder kan være af praktiske forhold, små historier fra dagen eller fotos. Den daglige dialog skal sikre vidensdeling og information, der kan have betydning for barnets dag i børnehaven og derhjemme.

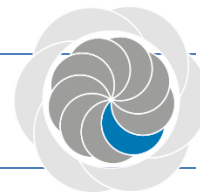
En vellykket dialog kræver, at fagpersoner og forældre er åbne for hinandens perspektiver og opfatter sig som ligeværdige samarbejdspartnere. Vi oplever mange forældre, der har behov for kontinuerlig rådgivning og vejledning i hverdagen.

Når børnehavedagen er startet, afbrydes igangværende aktiviteter med børnene helst ikke, da det vil forstyrre. Derfor kan der være behov for at aftale et tidspunkt at tale sammen eller et møde, hvis der er behov for det.

Samarbejde ved møder/arrangementer:

Børnehaven afholder netværksmøder ved behov. Netværksmøder holdes fx, når der er behov for, yderligere dialog end den daglige eller ved behov for yderligere vejledning/rådgivning, tilbagemeldinger på tests, aktiviteter o. lign. Til disse møder inddrages relevante tværfaglige samarbejdspartnere som psykolog, ergoterapeut, fysioterapeut og sagsbehandler efter behov.

Børnehaven afholder årlige Læringskonferencer. Disse har fokus på barnets udvikling, hvad der aktuelt arbejdes med i børnehaven/hjemmet, og hvilke de fremtidige indsatser med barnet, der skal arbejdes med. Der afholdes årlige fælles forældremøder, jule- og sommerarrangement i børnehaven, hvor der er mulighed for at tale med pædagoger, andre forældre og at være sammen på en mere uforpligtende måde.

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

Ambitioner og fælles forpligtelse i Odense Kommune

I Odense kommune handler vi altid på børn i udsatte positioner.

Vores fokus er på de inkluderende læringsmiljøer.

Vi involverer altid forældre og relevante tværfaglige samarbejdspartnere i det øjeblik, vi vurderer, at et barn er i en udsat position.

Vi er opsøgende i forhold til at få relevant viden om børn i udsatte positioner, men også på at videregive relevant viden til relevante samarbejdspartnere. Dette er også i fokus, når vi skal modtage eller overlevere børn i udsatte positioner til dagtilbud eller skole.

Vi har læringsmiljøpædagoger, som bidrager til at perspektivere og kvalificere de pædagogiske læringsmiljøer således, at de tager højde for børn i udsatte positioner og for børns forskellige forudsætninger.

Vi er professionelle og har fokus på kerneopgaven til gavn for alle børn.

Vores mission at skabe høj kvalitetsdagtilbud, som styrker udviklingen hos alle børn.

Definition

Børn i udsatte positioner kan f.eks. være børn med en svag socioøkonomisk baggrund, børn med særlige behov, børn i risiko for at stå uden for fællesskabet, børn hvis forældre ligger i skilsmisse, børn med en alvorligt syg søskende, mor eller far, børn der er anbragt uden for hjemmet m.fl. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er særlig betydningsfuld for børn i udsatte positioner. Nogle gange kan det være en fordel at give et udsat barn plads og rum til at indgå i mindre gruppesammenhænge. Børn kan være i en udsat position i kortere eller længere perioder.

Fælles pædagogisk grundlag i Odense Kommune

Alle børn kan i perioder af deres liv, befinde sig i en udsat position. Det kan betyde, at børn i en kortere eller længere periode oplever livsomstændigheder som påvirker deres dannelse, udvikling, læring og trivsel.

Vi tager aktivt ansvaret for at iværksætte en tidlig og rettidig indsats, så børnene udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab. Det sker i et tæt og koordineret samarbejde med forældrene. Vi etablerer differentierede lege og læringsmiljøer, der sikrer at alle børn kan deltage og opleve at være betydningsfulde.

Lokal praksis i Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave

– børn i udsatte positioner

Børnene/familierne kan i perioder af børnehavetiden være særligt udfordret. Afhængig af problematik, barnets trivsel og udvikling vil vi inddrage forskellige aktører, hvis vi bliver bekymret for et barn. Forskellige opmærksomhedspunkter ift mistrivsel eller bekymring for et barn/familie

- Lokalt Ressourceteam - eller andre relevante resourcepersoner
- Supervision af tilknyttet psykolog
- Drøfte problematikken tværfagligt
- Drøfte problematikken på teammøder
- Benytte den tilknyttede fremskudte socialrådgiver
- Indkalde forældre til netværksmøder
- Drøftelse problematikken mellem afdelingsleder og psykolog
- Drøfte muligheder og behov for aflastning i familien
- Justere på pædagogik, struktur og organisering, hvad virker for barnet, hvad udfordrer barnet hvad kan motivere barnet?

- Se på relationerne omkring barnet/børnegruppe ift kendt og evt. nye medarbejdere
- Ekstra fokus på Low Arousel tilgang, konfliktforebyggelse og -håndtering
- Ekstra fokus på det Ethiske kodeks
- Ekstra fokus på Autismespecifik viden og indsigt
- Ekstra fokus på familiens trivsel

Et eksempel

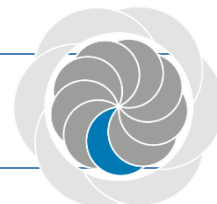
Bekymring ift. selektiv spisning, vækst og udvikling.

Børnehaven modtager en dreng, der er visiteret på baggrund af udredning ved Børne-og ungepsykiatrien. Han trives i børnehavens pædagogik og har stor gavn af visualisering og struktur i stort set alt, hvad han laver. Han har brug for at vide; hvor han skal være, hvad han skal lave, med hvem og hvor længe. Hans leg er ensformig, og han bygger fx en togbane eller Duplo efter opskrift og kan ikke lege med legetøjet, uden han har et forlæg. Han har brug for indlagte pauser i løber af dagen, pauserne består ofte af tid med en DVD eller at sidde med en bog, hvor han studerer ord. Han har en god hukommelse og kan koncentrere sig længe om fx opgaver og puslespil, når det er opgaver, han er motiveret for. Han kan være meget vedholdende og ihærdig, og han kan have svært ved at afbryde en opgave, hvis han ikke er færdig. Drengen er meget småtspisende og selektiv i det, han spiser, samtidig er hans mundmotorik umoden, og han har svært ved at bearbejde maden. Han fremstår lille, lys og meget spinkel. I børnehaven betyder, at han er meget lang tid om at spise, at der sidder en voksen sammen med ham under spisningen. Han motiveres gennem en bog med ord og tal, og han kan læse mange ord. Han interesserer sig for geografi, forskellige lande, hovedstæder, stater i USA og lignende. Han kender former og farver, og han er generelt glad for bøger.

Indsats i forhold til bekymringen:

- Afholdelse af kontinuerlige netværksmøder med familien med henblik på at samarbejde om indsats med spisning og døgnrytme.
- Bog mellem børnehaven og familie med registrering af tidspunkter for spisning og drikke samt mængder.
- Illustration af indhold i madpakke - arbejde med indhold ift selektiv spisning og ernæring.
- Forløb ved diætist for familien på OUH med deltagelse af kontaktpædagog fra børnehaven - medførte anbefaling af receptpligtig ernæringsdrik.
- Samarbejdet med tilknyttet ergoterapeut ift sanser og mundmotorik.
- Underretning i samarbejde med familien.
- Overleveret information til modtagende kommende skoletilbud. (tilknyttet psykolog, lærer og pædagog).
- Besøg hos modtagende skole og besøg i børnehaven af modtagende lærer og pædagog

Sammenhæng til børnehaveklassen

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen?

Ambitioner og fælles forpligtelse i Odense Kommune

I Odense kommune oplever børnene sammenhæng og kontinuitet i deres hverdag.

Definition

Arbejdet med at tilrettelægge et pædagogisk læringsmiljø for de ældste børn i børnehaven, der skaber sammenhæng til SFO/børnehaveklassen, skal tage udgangspunkt i den styrkede pædagogiske læreplan. De seks læreplanstemaer har tæt sammenhæng med de indholdselementer, der arbejdes med i børnehaveklassen. At skabe sammenhæng til SFO/børnehaveklassen kan f.eks. handle om børnenes trivsel, arbejdet med børnefællesskaber og at understøtte børns lyst til at lære og deres mod på nye oplevelser, fordi det er elementer, der er centrale på tværs af dagtilbud og skole.

Fælles pædagogisk grundlag i Odense Kommune

Vi etablerer læringsmiljøer, der giver barnet de bedste forudsætninger for at starte i skole. Ligeledes etablerer skolen læringsmiljøer, der er klar til at tage imod børnene fra dagtilbuddet. Dagtilbud og skoler i Odense Kommune arbejder med afsæt i tre politisk prioriterede faglige spor; Dannelse, Sprog og Tidlig indsats. Det fælles fokus skaber en god mulighed for at forme en rød tråd i det pædagogiske arbejde.

Børn- og Ungeudvalget har udstukket et sæt fælles retningslinjer for dagtilbud og skoler, for at sikre kvalitet i samarbejdet om sammenhæng i det pædagogiske læringsmiljø, fra dagtilbuddet til forårs SFO og børnehaveklasse. Ved at skabe sammenhæng i det pædagogiske læringsmiljø understøtter vi, at børn oplever større kontinuitet i overgangen fra dagtilbud til forårs SFO og skole.

I Odense kommune arbejder hele SFO-området fra forårs SFO til SFO2 ud fra den styrkede pædagogiske læreplan for dagtilbud. De styrkede pædagogiske læreplaner for dagtilbud minder indholdsmæssigt om kompetenceområderne for børnehaveklassen, derved opnår vi en sammenhæng mellem dagtilbud, forårs SFO og børnehaveklassen.

Vi samarbejder med hinanden og med forældrene for at sikre barnet oplevelsen af en vellykket sammenhæng mellem dagtilbud og skole. Dermed etableres også det bedste afsæt for at videreudvikle barnets sproglige udvikling.

Lokal praksis i Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave

- sammenhæng i overgang

Videndeling og systematik i overgange.

For de børn der visiteres af SPPR til Enghaveskolen påbegyndes arbejdet med at skabe sammenhæng, når vi har modtaget visitationspapirer og andet relevant materiale som fx udredning, tests og undersøgelser af barnet.

Overgang for børn fra Enghaveskolens børnehave til Enghaveskolen.

- Overlevering af viden om barnet fra barnets afgivende kontaktpædagog i børnehaven og tilknyttede terapeuter, psykolog og logopæd til modtagende team. Modtagende team er for børnehaveklassen, bh klasse leder, skolepsykolog, kommunikationslærer, team og evt. kommende kontaktpædagog. Modtagende team fra andre indskolingsklasser består af lærer og kontaktpædagog i klassen og de samme aktører som til bh kl.
- Overleveringen er systematisk og foregår ud fra et overleveringsskema, der er udfyldt af afgivende kontaktpædagog forud for mødet. Skemaet uddyber bl.a. barnets interesser, motivation og meststringsstrategier, særlige karakteristika, behov, udvikling og andet relevant.
- Der er ligeledes udarbejdet et dokument til kommunikationslærer og teamet vedr. barnets sprog forud for mødet. Det drøftes bla., om der fx er en PECS mappe eller andet relevant materiale, der skal følge barnet videre.
- Forældrene deltager i den sidste Læringskonference forud for skolestart. Udover status for barnets udvikling og trivsel drøftes kommende indsatser, og der informeres om skolestart og skoleundersøgelse v/psykolog.
- Barnets læringsplan fra børnehaven medfølger til bh.kl.
- Der afvikles besøg i børnehaven fra modtagende klasser, og der afvikles besøg i klasser fra børnehaven, hvor det er relevant.

- Det drøftes, om det er relevant, og om det kan understøtte barnets opstart i skole, at der deltager pædagoger fra børnehaven den første tid i skolen.
- Introeftermiddag i maj måned forud for skolestart. Alle forældre til kommende skolebørn inviteres til en introeftermiddag på skolen i maj måned. Her er det muligt at se stedet, hilse på andre forældre, medarbejdere og afdelingsleder.

Overgang for børn fra Enghaveskolens børnehave til andre skoletilbud.

- Overlevering af viden om barnet fra barnets afgivende kontaktpædagog i børnehaven til modtagende skole med udgangspunkt i overleveringsskemaet.
- Kontaktpædagogen besøger barnets kommende skole.
- Kommende skoletilbud besøger børnehaven.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

Fælles pædagogisk grundlag i Odense Kommune

Vi har fokus på fællesskabets betydning på alle niveauer. Det betyder blandt andet, at vi bestræber os på at etablere og indgå i samarbejdsrelationer med civilsamfundet omkring os.

Vi har en åben og eksperimenterende tilgang til samarbejdet med personer fra lokalsamfundet, og vi er nysgerrige efter at vide, hvilke værdier og kompetencer vores samarbejdspartnere byder ind med.

Vores samarbejdspartnere er med til at skabe gode læringsmiljøer for børnene. De byder hver især ind med forskellige kompetencer og muligheder. Vores primære partnere er forældre, men også lokale foreninger, erhvervslivet, plejehjem samt elever og lærere fra de lokale distriktsskoler.

Lokal praksis

Odense Rideskole

Lokale faciliteter

Den nærliggende kommunale legeplads

Elmelundskoven

Udflugter - fx natur, strand

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

Fælles pædagogisk grundlag i Odense Kommune

Vi møder børn med nærvær og positive forventninger, og vi tager udgangspunkt i et anerkendende ressource-børnesyn. Dermed understøtter vi børnenes læringsmiljøer og skaber en høj kvalitet i samspillet mellem børn og voksne.

Vi tager ansvar for, at ingen børn bliver mobbet eller udsættes for anden nedværdigende behandling. Det gør vi bl.a. ved at gøre brug af positive anvisninger.

Vi udvikler de fysiske rammer og æstetiske miljøer, så der skabes rum til fordybelse og kreativitet. Og vi inddrager børnenes egne stemmer, oplevelser og vurderinger af deres børnemiljø i vores pædagogiske praksis.

Lokal praksis i Enghaveskolen og Enghaveskolens børnehave

– Børne og læringsmiljø

Børnehaven arbejder ud fra en TEACCH inspireret pædagogik og struktur. (Treatment and Education of Autistic and related Communication Handicapped Children). Inspirationen kan ses i vores

specialpædagogiske læringsmiljøer i visualiseringer, struktur og individuelt tilpassede aktiviteter og lege. Børnehaven er normeret til 36 børn og er opdelt i 3 grupper, der består af 6 stuer med plads til 6 børn på hver stue. Der er tilknyttet en lille gård/have til hver gruppe. Børnehaven har egen bus og cykel som ofte benyttes til ture. Børnehaven og skolen har fælles skolegård, en udendørs musiklegeplads og har adgang til skolens faglokaler; motorikrum, gymnastiksal og dramalokale. Alle børnehavens grupperum er forholdsvis små og overskuelige. De er indrettet med en klar fysisk struktur, der er et fællesbord, små specifikke legeområder, arbejdsborde, stilleområde og sanserum. De fysiske rum er indrettet med afskærmning, arbejdskasser og piktogrammer med plads til både fysisk udfoldelse og mere stille aktiviteter. Ud over den overordnede indretning er miljøet indrettet og tilpasset de enkelte børn, der er på stuen, så det er trygt og godt at være i børnehaven. Børnene har behov for rammer, der kan understøtte, både når de kan være i fællesskaber, og når de har behov for at trække sig og holde pause eller fordybe sig i egne interesser/aktiviteter.

De seks læreplanstemaer

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.” Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Alsidig personlig udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Alsidig personlig udvikling er en gennemgående udvikling i et menneskes liv. Vi udfordres, oplever, sanser og udvikles herigennem. Børnene i børnehaven hos os har forskellige udfordringer inden for det kommunikative, det sociale samspil og forestillingsevnen. Børn med diagnoser inden for autismspektrum forstyrrelser har brug for en genkendelig forudsigelig og struktureret hverdag. Derfor har fagpersonalet et stort fokus på barnets personlige udvikling. Denne forudsigelighed arbejdes der med ud fra et fagligt velfunderet grundlag, hvor vi skaber mulighed for at styrke barnets selvværd, livsduelighed og kompetencer til at være i fællesskaber.

Engagement:

Læringsmiljøet i børnehaven fremmes ved hjælp af specialpædagoger, der undersøger og arbejder ud fra det, som børnene finder interesse for. Det kan fx være, når vi træner nye arbejdsopgaver med børnene for at fremme deres evne i og oplevelse af at kunne mestre arbejdsopgaverne sammen med en voksen og senere at kunne selv. Børnene får mulighed for at kunne fordybe sig og finde ro med en oplevelse af intensiteten i det, de arbejder med.

Der arbejdes med selvhjulpethed i forhold til det kommunikative niveau for det enkelte barn. Barnet guides ved hjælp af visualisering som fx boardmaker symboler, konkrete og fotos. Dette synliggør i dagsskemaet for det enkelte barn, da det har brug for sekvens, rækkefølge og rutine i dagligdagen.

Eksempel på engagement i relation med betydningsfulde andre

- I én til én relationerne arbejdes der med turtagning, øjenkontakt og en fælles opmærksomhed. Dette kan fx være, når en voksen gynger barnet, hvor der holdes små pauser for at opfordre barnet til at udøve selvbestemmelse og medbestemmelse, fx når barnet ytrer ønske om at blive gynet

mere. Dette gør barnet ved hjælp af at søge øjenkontakten hos den voksne, tage den voksne på hånden, bruge deres kommunikationsmuligheder som fx anvendelsen af enkelt ord eller lyde.

Livsduelighed:

I børnehaven arbejdes der i en konstant udviklende proces med barnets livsduelighed, herunder den sociale træning. Dette gøres ud fra et struktureret hverdagskema, som er udarbejdet og tilrettelagt specifikt til det enkelte barn. I dette hverdagskema, som kontinuerligt tilrettes alt efter barnets udvikling, arbejdes der med at fremme de kommunikative færdigheder. Afhængigt af barnets kognitive udvikling, anvender vi f.eks. boardmaker symboler for at fremme de sproglige og kommunikative færdigheder. Der arbejdes og trænes i individuelle sessioner med barnet for at fremme dets selvhjulpenhed og selvværd.

Eksempler på livsduelighed:

- I træningssessionerne arbejdes der fx med PECS, (Picture Exchange Communication System), hvor barnet anvender sin egen individuelle PECS mappe til at udtrykke behov og ønsker til en voksen.
- Børnene deltager i små fællesskaber, hvor de tilbydes og opfordres til at indgå i relationer, dette kan f.eks. være, når vi sammensætter musikgrupper, sansegrupper, gymnastikhold, spillegrupper, lær at lege grupper og lign. små fællesskaber. I disse små fællesskaber har vi hele tiden for øje at skabe relationer ud fra de behov og udfordringer, det enkelte barn kan have. Vi er derfor i en konstant faglig refleksion, hvor der arbejdes ud fra at give det enkelte barn en mulighed for at indgå i de små gensidigt forpligtende fællesskaber. Vi tilpasser derfor løbende aktiviteten ud fra barnets nærmeste udviklingszone, hvor vi udfordrer og skærmer alt efter barnets behov.

Gåpåmod:

I børnehaven arbejdes med at anerkende og sætte ord på barnets følelser og oplevelser for at hjælpe dem til at håndtere udfordringer. Dette gøres i den affektive afstemning, hvor vi spejler barnets følelser og sætter ord på disse, så barnet guides til at kunne håndtere de konfliktyldte situationer, der kan opstå i dagligdagen. Der arbejdes i et tæt samarbejde med forældre og tværfaglige samarbejdspartnere for at sikre, at de udfordringer, barnet stilles overfor, vurderes indenfor nærmeste udviklingszone. Samtidig er der et konstant fokus på barnets udviklings-, trivsels-, og læringsbehov for at sikre, barnet har mulighed for at sige til og fra i de enkelte relationer og aktiviteter.

Eksempler på arbejdet med gåpåmod:

- Når barnet udviser frustration eller er ked af det, sætter vi ord på følelserne i situationen. Hvis barnet udviser kropslig uro eller selvskadende adfærd, beroliger vi evt. med fysisk berøring, såsom at lægge en hånd på skulderen, brystkassen eller lign.
- Der arbejdes med afspejling af barnets reaktion, fx hvis barnet reagerer på lyde og udviser utryghed ved hjælp af lyde eller gråd, så imiterer den voksne lydene og sætter fx ord på "du er ked af det, det er okay."

Deltagelseskompetence:

I børnehaven arbejdes med at understøtte og udvide barnets erfaringsverden. Dette gøres ud fra et grundprincip om, at barnet skal have mulighed for at deltage i sociale fællesskaber. I den strukturerede hverdag er der fokus på, at det enkelte barns interesser imødekommes og tilbydes, så det oplever at blive støttet i dets vedholdenhed, samt udfordret til at komme ud af den selektive handling og ind i de små fællesskaber. Der arbejdes med dette, da børnene ofte udviser stereotype ritualer/handlinger, som ikke inkluderer andre børn eller voksne end dem selv.

Eksempel på arbejdet med deltagelseskompetence:

- Ved leg i haven, opfordres børnene til at udvikle deres kompetencer fx at cykle. Først øves det at kunne cykle selv, herefter indbydes der til leg med andre børn, der cykler, og på denne måde opstår små fællesskaber ud fra det enkelte barns interesse og kompetencer.

- I den frie leg i haven er der ud fra pædagogiske refleksioner mulighed for, at der kan opstå små impulsive fællesskaber i fx fangeleg.

En vellykket alsidig udvikling befordres af, at barnet:

- føler sig set, hørt og forstået
- har oplevelsen af både at være unik og være en anerkendt del af et socialt forpligtende fællesskab
- udfordres balanceret i forhold til forudsætninger med fokus på nærmeste udviklingszone
- har gode rollemodeller

Social udvikling

"Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m." Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Social udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer. Social udvikling foregår i inkluderende fællesskaber, hvor barnet oplever at høre til. Der arbejdes med barnets evne til at udvise empati, og med at barnet får erfaringer med selv at øve indflydelse og acceptere forskellighed. Der arbejdes med gensidighed i det sociale samspil med barnet, og der tilrettelægges pædagogiske aktiviteter, der giver barnet de bedste forudsætninger for at øve sig.

Vi øver sociale spilleregler med børnene gennem daglige aktiviteter, strukturerede spille- og legegrupper og social stories. Vi motiverer barnet til at invitere og modtage invitationer til kontakt fra andre. Derudover motiverer vi barnet til at udvide sit legerepertoire og øver barnet i at bruge sin forestillingsevne.

De sociale kompetencer er vigtige for et vellykket samspil og for barnets trivsel i de fællesskaber, det indgår i. Vi har fokus på livsglæde, at barnet trives og oplever livsglæde. Børnene oplever, erfarer og udvikler sig løbende i samspillet med andre. Børnene i børnehaven har en anderledes måde at sanse, opleve og forstå

verden på, hvilket har en stor betydning for deres forestillingsevne, deltagelse i sociale fællesskaber og for deres kommunikative færdigheder. Vi arbejder derfor med at yde en grundlæggende støtte til det enkelte barns sociale udvikling gennem den daglige tætte relation med nærværende, omsorgsfulde, fagligt velfunderet personale, der har et indblik i barnets kompetencer og ressourcer, så rammerne i dagligdagen tilrettelægges efter dette.

Deltagelse og medindflydelse:

I børnehaven arbejdes der med gentagelser og på forskellige måder med turtagning. I barn-voksen -turtagningen arbejdes der med barnets medindflydelse og deltagelsesmulighed. Dette gøres for at fremme barnets sociale udvikling og samspillet i relationen.

Der er et særligt fokus på at invitere barnet til samspilslege, svarende til hvad børn i 0–2 års alderen interesserer sig for (borte-tit, trille-bold, synge sange med fagter, kildelege, fangeleg, leg på gyng, rutsjebane, cykle efter hinanden, lege kongens efterfølger mv.). Legene introduceres først med en voksen, så med andre voksne, herefter med et andet barn og herefter evt. med flere andre børn. Sideløbende støttes børnene til at deltage sammen med få andre i forskellige aktiviteter sammen.

Eksempler på arbejdet med deltagelse og medindflydelse:

- Til fællessang / børnefællesskaberne har børnene mulighed for at vælge et musikinstrument.
- Kontaktlege/ turtagning som fx sæbebobler, hvor barnet skal give et signal for, at der blæses flere sæbebobler. Signalet kan her fx være berøring af sæbeboble beholderen, den voksnes hånd eller øjenkontakt.

Empati:

Vi arbejder i børnehaven med at anerkende og sætte ord på det enkelte barns følelser og oplevelser. Dette gøres ud fra en faglig overvejelse og erfaring i, at børn med autisme oplever og navigerer anderledes end andre børn. Vi har et særligt fokus på at være positive og vise entusiasme og begejstring i samspillet med børnene. Børn med en gennemgribende autismespektrumforstyrrelse kan være udfordret på at udvise og udvikle empati. De er væsentlig ældre end neurotypiske børn før de kan sætte sig ind i andres tanker. Dette kaldes 'mindblindness'. For børn med mindblindness er der stor risiko for at de fejltolker andres intentioner i relationen, hvorfor konflikter kan opstå. Børn med mindblindness har begrænsninger med forestillingsevnen. Derfor er der særligt fokus på at sætte ord på følelser, der arbejdes med visualisering af følelser og at genkende egne og andres følelser. Samtidig må der i børnefællesskabet tages hensyn til, at en del af børnene endnu ikke er på et udviklingsniveau, hvor de forstår dette, så nogle børn skærmes fra hinanden. Derfor arbejder vi i børnehaven med at sætte os ind i barnets perspektiv og kompetencer indenfor de sociale spilleregler.

Eksempler på arbejdet med empati i børnehaven:

- I gymnastiksalen hører vi musik om følelser, hvor vi anvender kropssproget og synger. Fx trolde-sangen, hvor trolde er sur, glad, ked af det og lign. Her arbejder vi med rollespil og imiterer de forskellige roller og guider børnene i at spejle de voksne.
- Arbejdsopgaver, hvor børnene matcher ind med fx smileys, et ansigt som er glad, sur, forskrækket, træt og lign.
- Spejlløse, hvor barnet observerer sig selv og den voksne imiterer forskellige ansigtsudtryk.

Leg og læring:

I børnehaven arbejder vi med legens betydning for den sociale læring, ved at gå foran, ved siden af og bagved. Vi tilrettelægger det enkelte barns hverdag ud fra deres kompetencer, interesser og nærmeste udviklingszone. Dette gøres ved hjælp af strukturerede og målrettede aktiviteter med et velovervejet tilrettelagt læringsmiljø, hvor børnene guides i at kunne rumme andre deltagere i fællesskabet, samt opbygningen af legen. Vi understøtter børnenes mulighed for deltagelse i de små legefællesskaber, ved hjælp af én til én kontakt og en konstant guidning. Vi har fx udarbejdet en "lær at lege" aktivitet, hvor der er fokus på at udarbejde en "opskrift" til børnene, så de trin for trin får en forståelse af legens indhold, hvilket kan give mulighed for at barnet udvikles i legen med henblik på at kunne lege selvstændigt eller i et mindre fællesskab.

Eksempler på arbejdet med legens betydning for den sociale læring:

- Opstartsfasen, hvor barnet sidder med en voksen og bliver guidet via boardmaker symboler til fx at køre en bil hen til garagen på et legetæppe.
- Sekvensopgaver, hvor der er fokus på den sociale læring, fx dukken skal have mad, dukken skal sove.
- Konstruktionslege, hvor der er fokus på turtagning, fx en opgave med duplo, hvor der skal bygges et tårn, og deltagerne skiftes til at sætte duploklodser på.

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtiltagelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.” Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kommunikation og sprog
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Kommunikativ udvikling og børn med autisme

Børnene i børnehaven har ofte afvigelser i den sociale udvikling og i deres evne til at kommunikere eller bruge sproget socialt rettet. Det kan betyde vanskeligheder ved at etablere kontakt og med at forstå og kunne reagere hensigtsmæssigt på henvendelser fra andre.

Forældre har ofte, allerede i spædbarnsalderen, observeret en afvigende adfærd, hvor barnet har undgået kontakt eller sjældent har smilet eller reageret på forældrenes forsøg på samspil/kontakt. Forældre fortæller også ofte om, at deres barn sjældent følger efter forældrene rundt i huset derhjemme eller løber dem i møde, når de mødes, ligesom barnet i sjældnen grad forsøger, at tiltrække sig forældrenes opmærksomhed på ordinær vis

Hos børn, der ikke udvikler talesprog, er brugen af gestik og mimik ofte mangelfuld eller begrænset. Barnet kan reagere passivt eller ved at stirre ud i luften ved henvendelser fra andre. Ofte er man nødt til at kommunikere indtrængende og vedvarende før barnet reagerer.

Børnene kan opleves, som de i mindre grad knytter sig til andre mennesker. Det kan opleves, at barnet kan have slået sig eller kan være ked af det, men ikke søger trøst. Det kan opleves, at barnet kan grine, når det er ked af det eller græde, når det er glad. Børn med svære kommunikations- forstyrrelser bruger ikke deres talesprog til at kommunikere behov, ønsker, nysgerrighed og interesser. Det kan have svært ved at vise forståelse for andres følelser. Barnet kan fx reagere ved at virke upåvirket eller more sig, når andre slår sig.

- Sprog er både kropssprog og verbalt sprog. Vi støtter barnet i at udvikle sin nysgerrighed og interesse for tegn, symboler og den skriftsproglige verden (sange/fagtesange, rim og remser, små billedbøger) herunder bogstaver.
- Vi understøtter kommunikationen med visualisering og andre hjælpemidler bl.a. konkrete, fotos, symboler, dagsskemaer, følgeskemaer, sekvensskemaer, PECS og sociale historier samt teknologiske hjælpemidler. Vi er opmærksomme på barnets signaler - både verbalt og nonverbalt.
- Vi øver gensidighed i kommunikation med barnet via turtagning i aktiviteter og leg. Barnet øver sig i at veksle mellem at udtrykke sig og lytte.

Matematisk sprog

- Vi arbejder henimod, at barnet tilegner sig viden om tal, antal, figurer, mønstre og IT. Vi tilbyder rammer og aktiviteter, som stimulerer barnets nysgerrighed og matematiske sprog. Vi lader barnet undersøge former og farver, størrelser, tal og mængder. Der arbejdes med matematiske begreber i forskellige lege, så det giver mening at tælle og få styr på mængder, former og figurer, tid (ex. minutur, timeglas) og vægt mv. Barnet leger med puttekasser, puslespil, sorteringsopgaver, modeller-voks, klodser m.m.
- Vi tager udgangspunkt i barnets interesser og udviklingsalder.

Krop, sanser og bevægelse

"Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen". Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af børnenes krop, sanser og bevægelse?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Krop, sanser og bevægelse

- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

For mange børn er bevægelse og udvikling af kropslige erfaringer en naturlig del af hverdagen. Sanserne er børns adgang til verden, og fundamentet for at opfatte og begribe verden. Børn med autismspektrumforstyrrelse har samme behov for at mærke sig selv og omverdenen gennem kroppen, men er ofte udfordret på sansebearbejdningen, idet børnene både kan være overreagerende og underreagerende i forhold til sansestimuli. Derudover har børnene ofte en nedsat forestillingsevne. Derfor er der i børnehaven stor fokus på, at børnene inviteres til at få mange forskellige kropslige erfaringer, hvor bevægelsesglæde og leg er i centrum.

I Enghaveskolens børnehave giver vi børnene mulighed for at erfare verden med deres krop og sanser gennem deres krop. I tæt tværfagligt samarbejde mellem pædagoger, fysioterapeuter og ergoterapeuter tilrettelægges et struktureret miljø, hvor krop, sanser og bevægelse kan udvikles via kropslige erfaringer i sociale samspil.

Udvikling af børns kropslige kompetencer sker via leg, og de daglige aktiviteter tager derfor også udgangspunkt i legende fællesskaber.

I læringsplanen for Enghaveskolens børnehave er temaet krop, sanser og bevægelse inddelt i 4 kategorier: Selvhjulpethed, Kropsbevidsthed, Grundmotorik og Finmotorik.

Selvhjulpethed

Det er vigtigt for børns deltagelse i hverdagslivet, at de selv kan handle og deltage aktivt i aktiviteter fx personlig hygiejne, spisning eller af- og påklædning.

Det giver barnet en større grad af selvstændighed og evne til på egen hånd at igangsætte og fortsætte aktiviteter som fx at gå på wc og derefter fortsætte, hvor man slap, spise, når man er sulten og selv vælge rækkefølge, selv tage tøj på og gå ud og lege, eller omvendt på vej ind.

Eksempler på arbejdet med selvhjulpethed:

- Børn guides i af- og påklædning både verbalt, fysisk og visuelt i garderoben på vej ind eller ud fra legepladsen, på badeværelset ifm. toiletbesøg eller ved omklædning og bad ifm. svømning.
- Kropsligt guides børnene til selvstændigt at komme fra A til B; at kravle over en madras, at komme af og på gyngen, at få cyklen vendt rundt på legepladsen, at få puslespillet ned fra hylden.
- I forbindelse med spisning støttes børnene til selvstændigt at tage initiativ til, hvad de ønsker fra madpakken, hvad de har lyst til at drikke og med at pakke sammen, når de er færdige. Det kan også være at deltage i at dække bord og lave mad. Her er støtten en vekslen mellem både verbal, fysisk og visuel.

Kropsbevidsthed

Kropsbevidsthed er bl.a. at kunne mærke sig selv, kunne orientere sig i rum og retning og planlægge motoriske handlinger eks: hvor meget kraft skal jeg bruge, og hvordan bevæger jeg mig ift. en givet opgave. Det kræver et større analysearbejde af hjernen for at vide, hvor kroppen er i forhold til omgivelserne; "er jeg under, over, ved siden af madrassen", "ligger jeg på ryggen eller på maven", "er min arm på vej i jakkeærmet bag min ryg, når jeg ikke kan se den" osv.

Interoception er en vigtig del af kropsbevidstheden, som bl.a. fortæller os, om vi er sultne, tørstige, fryser, har ondt, er ked af det eller bange, eller om vi skal på toilettet. Børnene med autismspektrumforstyrrelse har svært ved at bearbejde hjernes informationer fra kroppen og har derfor brug for særlig støtte og guidning til at lære, hvad kroppen fortæller.

Eksempler på arbejdet med kropsbevidsthed:

- Sansemotoriske aktiviteter med fokus på kropsdele, styrke, balance og præcision af bevægelser. Fx hoppe hen ad madrassen, slå en kolbøtte, kravle op i ribben, gyng, cykle eller klatre.
- Sanglege om og med brug af kroppen samt imitationslege. Brug præcis den rette kraft i en leg fx kaste med bold, puste til sæbebobler eller træde pedalerne med tilpas kraft på en cykel.

- Trykmassage med benævnelse af kropsdelene samt brug af tyngdeveste og -tæpper, kuglepuder og vægtmanchetter.
- Opmærksomhed på ansigtsudtryk i forhold til følelser.
- Tværfagligt arbejdes bl.a. med Yoga, leg på hest og vandleg som del af børnenes udvikling af kropsfornemmelse.

Grundmotorik

Et barn, der har en god motorik, har større mulighed for at få en positiv oplevelse af sin krop og det, den kan. Det giver barnet bedre forudsætninger for at lege aktivt med andre børn, og det styrker dets forudsætninger for at bevæge sig. Grundmotoriske kompetencer er vigtige for at kunne udføre ønskede meningsfulde aktiviteter.

<https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2018/Stoet-dit-barn-til-aktiv-leg-og-bevaegelse.ashx?la=da&hash=5DCB91519988DB3077F9D980BEE1F07660257B5B>

Eksempler på arbejdet med grundmotorik:

- Leg på legeplads med gynger, rutsjebane, vipper mm.
- Udendørslege: gå på ujævnt underlag, hoppe, løbe, kaste, kravle op, cykle mm.
- Sansemotoriske aktiviteter i gymnastiksal og motorikrum med sanglege, sanslege og fokus på motoriske udfordringer på rette niveau i form af balance, styrke, udholdenhed og koordination. Det kan også være leg på hest og leg i vand med fokus på motoriske udfordringer på rette niveau i form af balance, styrke, udholdenhed og koordination.

Finmotorik

Finmotoriske kompetencer er væsentlige for at kunne udføre mange daglige aktiviteter. Hænder og fingre er med i meget, hvad vi foretager os og hændernes evne til at gribe, holde fast og koordinere, hjælper os mange gange i løbet af en dag.

Mundmotorikken er vigtig for at kunne indtage mad og drikke og holde en sund mundhygiejne. Børnene støttes i udviklingen af disse funktioner gennem en mængde aktiviteter i løbet af dagen.

Eksempler på arbejdet med finmotorik:

- Ved spisning trænes fx brug af ske, gaffel eller kniv, samt håndtering af madkasse, drikkedunk og hælde vand fra kande til kop.
- I gruppeaktiviteter øves børnene i at bruge hænder og fingre i forskellige legeaktiviteter som fx at tegne, klippe, male, skrue låg af og på og håndtere småt legetøj med pincetgreb.
- Kommende skolebørn tilbydes tegne- og skriveaktiviteter i førskolegrupper.
- Ansigts- og mundmotorisk arbejdes der på i små legegrupper med fx grimasser og opmærksomhed på mundens og tungens funktioner fx puste og suge-lege, spise/tygge forskellig konsistens mm.

Kroppen danner grundlag for både fysisk og mentalt helbred og vores dagligdag i børnehaven skaber derfor rum til børnenes erfaringer med kropslige fornemmelser og følelser samt mulighed for udvikling af kendskab til og tryghed ved kroppens reaktioner og signaler.

Gode motoriske kompetencer har betydning for barnets selvfølelse og dermed for deltagelse i sociale sammenhænge. Barnet har brug for at kunne mestre sin egen krop, og brugen af kroppen giver mulighed for at lære ikke bare nye bevægelser, men også for at kommunikere med omverdenen og skabe relationer til de omgivelser, barnet bevæger sig.

i. Kilde: Jensen JO (red). Motorik og bevægelse i børns liv. Aarhus: VIASystem; 2012.

Natur, udeliv og science

"Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur." Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Natur, udeliv og science
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Enghaveskolens Børnehave

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at barnet eksperimenterer og gør sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Desuden skal det understøtte, at barnet arbejder med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.
- Barnet får dagligt oplevelser udendørs, hvor der er mulighed for at opleve årets rytme, skiftende vejr og glæden ved at gå på opdagelse i og undersøge den nære natur.
- Udendørsaktiviteter tager afsæt i barnets interesse i naturen, og vi lægger vægt på at styrke sanser og motorik.
- Vi går mange ture i nærmiljøet, hvor der er skov, rideskole, park med legeplads og søer med dyreliv. Vi tager individuelle hensyn til, om barnet har bedst af at gå selv eller har brug for den afskærmning, en klapvogn kan give.
- Barnets oplevelser af lys, lyd, lugt, temperatur mv. undersøges ved hjælp af syns-, høre-, lugte-, føle- og smagssansen.

Børnene i børnehaven har mange forskellige forudsætninger for at deltage og være nysgerrige i naturen. Derfor er det vigtigt, at den voksne har planlagt og struktureret ture og aktiviteter på forhånd. Ved hjælp af fx skema mv. har børnene mulighed for at opnå en succes i naturen, og derved kan turen blive mere givende og tryk for børnene. Det er vigtigt at give sig tid til blot at være i naturen.

En dag i naturen kan lede forbi væltede træstammer, hopperi i vandpytter, se efter musehuller og blomster. Det er både de små og de store opdagelser, der tæller. På turene er der god tid til spontane løbe-, rulle- og kravlelege. Ture kan have forskellige mål, men en tur kan også sagtens have som formål at følge børnenes færden og udforskning af naturen og de fænomener, vi møder på vores vej. I skov, på mark og ved strand

har børnene mulighed for at hente førstehåndsindtryk om dyr, planter og materialer. De kan bygge, skabe og konstruere og udforske materialer og teknikker. En naturfaglig dannelse skabes af oplevelser med, interesse for og viden om naturen i et miljø, hvor der er plads til at undres og stille spørgsmål. Gennem vidende og medlevende pædagoger kan børnene få vigtige erfaringer, eksperimentere og hente masser af viden om naturfænomener og tekniske sammenhænge.

Naturen, udelivet, udforskning og undersøgelse er gode oplevelser for alle vores børn. Barnet kan sanse, finde ro og fordybelsen i naturen og dermed kan vi tilgodese mange børn med forskellige og særlige behov. Når der er "højere til loftet" kan der skabes mere ro og færre konflikter. Vi er med til at hjælpe børnene med at skabe mulighed for at opleve naturen og de aktivitetsmuligheder, den byder på. Vi bruger læreplanstermaerne som overordnet ramme for vores arbejde samtidig med, at vi gør naturpædagogikken til en del af årshjulet.

Eksempler på natur, udeliv og science

- Årstiderne og udeliv

Om foråret kan vi plukke blomster, og om efteråret kan vi fx finde æbler, som vi presser til saft og drikker resultatet. Om vinteren kan man tale med børnene om, hvad der sker, når det fryser. Hvorfor fryser og sner det? Hvorfor bor vi i huse? Herved kommer der mange temaer, så naturen bliver brugt året rundt. Vi udvikler barnet til at kunne vise ved at pege eller fortælle, og herved få en samtale og en forståelse for, hvordan vi behandler naturen.

- Krible krable leg

I vores børnehave er vi så heldige at have en krible-krable-kasse, hvor der er forstørrelsesglas, hvor vi kan kigge på dyr og planter. Vi bruger tomme æggebakker, hvor der ligger symboler af forskellige ting fra naturen i hvert rum. Børnene får en æggebakke med på gåtur, og skal eksempelvis finde fjer, blade, insekter og kogler. For børn med autisme er det en konkret, visualiseret og tydelig aktivitet. For at gøre dette muligt skal pædagogerne gå forrest - vise, fortælle og lægge op til sansning af naturen på udvikling svarende niveau, da vores børn er meget forskellige og derfor har forskellige forudsætninger for deltagelse. Der kan sættes mål for, hvad en naturoplevelse skal indeholde og derefter visualisere indholdet for barnet, så barnet bliver forberedt ved hjælp af billeder og skemaer.

- Motorisk udeleg og udforskning/undersøgelser

Aktiviteter i naturen kan omhandle motoriske lege som at kravle, gå på skråninger, komme gennem krat og under buske. Der kan også være fokus på science, hvor vi bruger sanserne som fx at man ligger med lukkede øjne og lytter til naturen, eller man smager på birkebladene, føler på træerne og lægger kinden mod græsset. Man kan opsamle små dyr og lære om, hvordan vi behandler dyr i naturen, få ny viden om dyr og natur. Man kan kigge på, hvordan vejret er i dag, og hvor mange slags vejr der er. Man kan have et tema med årstider og vejret og udnytte de aktivitetsmuligheder, der er i nærområdet. Det kunne være på legepladsen og den lille skov i nærområdet. Man kan samtidig have fokus på respekt for naturen og beskyttelse af miljøet. Ved at vise børnene, hvordan man færdes i naturen, hvordan vi behandler den, og hvad vi kan bruge den til, får de et større indblik i naturens muligheder.

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.” Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kultur, æstetik og fællesskab
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Enghaveskolens Børnehave

- I de pædagogiske læringsmiljøer med fokus på kultur møder barnet nye sider af sig selv, udtrykker sig på mange forskellige måder og understøttes i at forstå sin omverden. Æstetiske oplevelser giver på den ene side barnet mulighed for at dele, spejle sig i og fortolke egne og andres livserfaringer, tanker og drømme. Barnets egenkultur er udtryk, der hører sammen med rytmiske lyde, mimik, lege, fortællinger, sange, tegninger, rim, remser og humor.
- Det er vigtigt, at vi voksne er igangsættere af æstetiske og kreative processer, og vi tilbyder barnet et varieret udbud af aktiviteter såsom tegning, maling, musik og sang.
- Vi deltager så vidt muligt i skolens kulturelle arrangementer og traditioner som fællessang, fastelavn, friluftsdage, julefest, melodi grand prix m.m. Vi fejrer traditioner og lægger vægt på at styrke barnets forestillingsevne.

Evalueringsskultur

Hvordan skaber vi en evalueringsskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Ambitioner og fælles forpligtelse i Odense Kommune

- I Odense Kommune tilstræber vi at arbejde i professionelle læringsfællesskaber
- Vi ser det som en fælles forpligtelse at skabe de optimale læringsmuligheder for alle børn
- Vores evalueringsskultur understøtter et dobbelt læringsfokus rettet mod børns og medarbejderes læring.
- Vi foretager systematiske og konstruktive refleksioner over praksis.
- Vi inddrager og reflekterer data i udviklingen af vores fælles praksis.
- Vi dokumenterer og reflekterer sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes udbytte ift. trivsel, læring, udvikling og dannelse.
- Vi tager udgangspunkt i børnenes udbytte af læringsmiljøet, når vi tilrettelægger, justerer og kvalificerer vores praksis.
- Lederne udøver faglig ledelse og fokuserer deres arbejde på den pædagogiske kerneopgave ved at facilitere og understøtte professionelle læringsfællesskaber.
- Lederne bærer ansvaret for at etablere, udvikle og forankre den systematiske evalueringsskultur.

Definition

Evalueringsskulturen er et udtryk for, at vi arbejder i professionelle læringsfællesskaber. Lederne er ansvarlige for at etablere en evalueringsskultur i dagtilbuddet. Hermed forstås, at det pædagogiske personale og ledelsen løbende forholder sig refleksivt og kritisk til, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børnegruppens trivsel. Læring, udvikling og dannelse. Systematisk refleksion over og evaluering af praksis sker med afsæt i pædagogisk dokumentation, såsom (small data) observationer af hverdagspraksis, observationer af læringsmiljøet, børneinterviews, praksisfortællinger mfl. og (big data) sprog- og læringsmiljøvurderinger m.fl.

Lokal praksis

I Enghaveskolens børnehave skaber vi en evalueringsskultur, som kontinuerligt er med til at kvalificere og udvikle vores pædagogiske praksis. Gennem en grundlæggende viden om og indsigt i autismspecifik Teacch-inspireret pædagogik, Low arousal som konfliktforebyggende metode og et vedvarende fokus på mulige kommunikationsformer for og med barnet.

Alle medarbejdere gennemgår et TEACCH-kursus, et Low arousal-kursus og deltager i årlige udviklingsmøder. Som ny medarbejder deltager man på et Introkursus og har sidemandsoplæring i sit team og der afholdes obligatoriske introduktionssamtaler med afdelingslederen.

I dagligdagen arbejdes i selvstyrende teams. Der benyttes kollegial og tværfaglig sparring. Der afholdes ugentlige teammøder, hvor pædagogiske tiltag og indsatser med børnene og børnegruppen evalueres og justeres. Der afholdes supervision med psykolog og der er mulighed for at hente sparring og refleksion hos ressourcepersoner og ved vores tværfaglige samarbejdspartnere.

For at skabe optimale læringsmuligheder for børnene arbejdes der på en undersøgende og afprøvende måde. Gennem aktiviteter med børnene arbejdes der hele tiden med deres nærmeste udviklingszone og deres mestringsstrategier eller med det, der kan motivere dem til at deltage.

Systematik og dokumentation

- Tværfaglige dage
- Netværksmøder
- Refleksion/samskrivning motorisk og sansemæssig udvikling, kontaktpædagoger og terapeuter
- Læringskonferencer
- Fyraftensmøder

Kontinuerlig dokumentation og metoder i det pædagogiske arbejde

- Videoklip
- Foto
- Praksisfortællinger og observationer
- Refleksioner og sparring
- Kontaktbøger mellem hjem og børnehave

Data der er med til at kvalificere indsatser og nuzo

- Udredninger
- Kognitive tests
- Sansemotoriske tests
- ComFor test
- Arbejdet med PECS og de fem faser

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Ambitioner og fælles forpligtelse i Odense Kommune

Børneinstitutioner, dagplejeområder og Enghaveskolens Børnehave foretager hvert andet år en skriftlig evaluering af det lokale arbejde med Den styrkede pædagogiske læreplan.

Formålet er at evaluere sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen bygger på følgende data:

Pædagogisk dokumentation fra dagtilbuddene

- Beskrivelse af børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse
- Beskrivelse af læringsmiljøet

Læringsmiljøvurderinger

- Spørgeskemaer til forældre, medarbejdere og børn
- Praksisfortællinger

Tilsynsdialogmøder med forældrebestyrelser

- Drøftelse af dagtilbuddets læringsmiljøer og børnenes trivsel
- Drøftelse af forældresamarbejdet

Evalueringen er bygget op omkring de samme emner som den styrkede pædagogiske læreplan. Under hvert emne vurderer ledelsen af dagtilbuddet, hvor godt de er lykkedes med at opnå deres målsætninger. Derefter vurderes behovet for lokal udvikling.

Evalueringen offentliggøres på Odense Kommunes hjemmeside sammen med Den styrkede pædagogiske læreplan.

Lokal praksis

Enghaveskolen børnehave indgår i Læringsmiljøvurdering og kvalitetssamtale for Dagtilbud i Odense Kommune.

I 2019 og 2020 er vores to fokusområder:

1. Ny styrket pædagogisk læreplan
2. "Den røde tråd" i børnehaven og i overgang fra børnehave til skole

Der er planlagt 1. evaluering og opfølgning på kvalitetsplan i august 2020 og 2. evaluering og opfølgning i november 2020.
